

Paral·lelismes de la història ('plus ça change...')

Si es viu prou, a través de les generacions d'un segle, inclús un com el present, de tanta complexitat a causa de l'acceleració del ritme del progrés, i on s'han produït tan grans convulsions, s'experimenta tanmateix una sensació de *déjà vu*, de fets que ressonen com un eco continu o un desfilar de miralls retrospectius. Es percep sovint, que malgrat les nombroses innovacions i trasbalsos, com els ocorreguts al segle XX, sembla que estem plantats en un perenne punt de partida. Aquesta successió de calcomanies, reflexions del passat, inclina a fer sospitar si no figurem emmarcats dins d'un universal etern retorn. La dinàmica oscil·lant d'esdeveniments històrics repetitius, no és sempre fàcil de detectar; els paral·lelismes històrics solen ser desfigurats per circumstàncies aparentment diferents i pel rovellar del temps, la boira i polseguera de l'oblit.

Donades les característiques cícliques del flux històric, tempta traure conseqüències alligadoroses, tot invocant la feliç expressió de Santayana que "els que no estudien la història es veuen condemnats a repetir-la". Hom troba, tanmateix, que l'home prefereix actuar sense fer el cas del passat, tot seguint l'antiga noció de preferir errar i fracassar per compte propi, que encertar i triomfar pel consell d'altre, en aquest cas, l'admonició de la història. És lògic que succeeixi així, ja que cada home contempla el món i la vida com un escenari nou, com una *tabula rasa*, la qual ha estat invitat a emplenar de forma original, mostrant així independència i personalitat. Un fenomen que s'assembla al que en biologia es coneix com a resposta immune, el rebuig dels organismes animals a tota ingerència forana.

Entre els nombrosos exemples que es poden assenyalar dels errors que es cometen per no atendre la veu de la història, es pot citar el fet que durant la segona guerra mundial es va caure per part d'Alemanya en el parany de mamprendre el conflicte

en dos fronts, tot oblidant l'exemple recent de la primera guerra, quan la van perdre per haver de lluitar batalla contra l'Est i l'Oest. I si no fos prou, Hitler va afegir a aquest disbarat l'atac a Rússia sense tenir en compte el precedent de Napoleó. No va comptar amb el factor no tan sols de la immensitat de l'estepa russa, sinó el general Fang durant la tardor del 1941 i el següent general Hivern. Si passem d'aquests esdeveniments de fa mig segle, tan allunyats que s'esborren de la memòria col·lectiva, a la present situació, una de les més perilloses des de l'acabament de la segona guerra mundial, ens trobem amb el fet tan llas-timós que a penes havia transcorregut un any des de la caiguda del mur de Berlín, passant de la guerra freda a una pau, encara que tèbia, prometedora, esclata el vesper de l'Orient Mitjà, el conflicte del golf Pèrsic. Tant americans com europeus es xuclaven els dits amb l'anticipació de fruit dels *dividens de la pau*, el guany que anava a representar la fi de la guerra freda amb els estalvis que es projectaven dels pressupostos militars i la reducció d'armament.

En la intervenció militar, majorment nord-americana, en la crisi del Golf, es parla com a objectius de la creació d'un *nou ordre mundial* en la forma que es vol resoldre el conflicte. És curiós que la mateixa frase *nou ordre* fou usada per Hitler per al seu *Reich dels mil anys*, i també per a l'imperi nipó en la seua agressió i invasió d'Àsia els anys 40. Exemplar fou també l'eslògan de la primera guerra mundial, "La guerra per acabar amb totes les guerres". ¡Que errats anaven uns i altres! A la conclusió de la guerra del 14, amb el tractat de Versalles, es van cometre els errors corresponents a tota pau dictada quan el vencedor crida el sempitern *vae victis*, i va constituir el que el general Wavell comentà que "era la pau per acabar amb tota la pau". En efecte, no van transcórrer dues dècades que s'acomplís la profecia amb la segona guerra mundial, aquesta vegada

Andreu Alfaro

amb la desfeta del *Reich* nazi, que va petar amb l'escenografia apocalíptica d'un *Gotterdammerung*, el capvespre dels déus wagnerià.

Un curiós fenomen de la presència dels exèrcits occidentals al Golf és el xoc que produeix en els pobres saudites, una societat feudal no sortida de l'Edat Mitjana, contemplar els costums tan diferents que mostren els soldats estrangers. Quin espectacle per als fidels mahometans veure dones d'uniforme conduint autos, soldats amb pantalons curts, tot a un país on els estrictes manaments exigeixen la submissió de la dona sense veu ni vot, on l'adulteri es puneix a l'estil bíblic. Per no ferir la

De l'origen del temps

susceptibilitat dels amfitrions àrabs, les tropes de l'operació *l'escut del desert* puntualment obeeixen els preceptes de l'Islam, que imposa, entre altres, la llei seca. Qui es pot imaginar al mig dels tòrrids arenals els *marines* sense cervesa, whisky, ni *Playboy* i els *poilus*, sense xarel·lo... Més divertit encara resulta el fet que capellans i rabins s'han de tapar les corresponents insígnies i conduir els ritus amagats. I ve aquí que el president Bush, durant la visita a les tropes del desert per recitar les pregàries del *Thanksgiving Day* (el dia d'Acció de Gràcies) es va veure obligat a fer-ho davant la mar –com Demòstenes– a una platja aïllada.

Un episodi paral·lel al xoc cultural que els saudites experimenten amb l'operació *escut del desert* o, com diuen els pacifistes ianquis, *sang a canvi de petroli*, va ocórrer a casa nostra el 1938, quan els *voluntaris* de la *Legión Cóndor* vingueren a ajudar la *Cruzada* contra el bolxevisme, liberalisme, maçoneria i judaisme internacionals –una bella repetició dels *Cent mil fills de Sant Lluis*, quan en circumstàncies paral·leles al segle passat, Ferran VII va demanar ajut al seu homòleg transpirenaic en la lluita contra el liberalisme. La reacció del meu poble, Vinaròs, davant dels descendents del visigot que ens venien després de quinze segles d'absència a defensar la *civilització occidental*, és prou similar a la que mostren ara els saudites. S'escandalitzaven les ànimes pietoses de veure soldats alemanys en pantalons que nadaven amb banyador reduït curt, que no assistien a l'església ni s'agenollaven, que existia una camaraderia desconeguda a les nostres latituds, entre les diferents classes del seu exèrcit... Regien en aquells temps de la postguerra imposicions medievals a tall de les que existeixen ara a les autocràcies islàmiques: separació de sexes a les escoles, a les platges, amb vestits *decents*, prohibició de balls (¡oh, no, cap carnaval!), censura completa, pena capital... No debades vam ser durant tants segles ocupats pels moros.

El continu enfosquiment i fallar de la memòria, el fet de no escoltar la veu de les experiències històriques, apareix com a conseqüència inherent a la idiosincràsia humana, condemnat com és l'home al fatalisme fàustic d'errar sempre que s'esforça. L'oblit que condueix a la repetició d'errors podria ser una ressonància del mateix esperit fàustic de negació. D'altra banda, cal afegir que els paral·lels històrics reflecteixen els cicles renovadors de la Natura, del constant sorgir i esfondrar-se de tot allò existent.

Alfred Giner-Sorolla

Fa ja algun temps que aparegué un llibre esperat, *A brief history of time*, del físic britànic Stephen Hawking. Sorprenentment, el títol d'aquest llibre ens parla no de l'origen del món, sinó de l'origen del temps i espere que la minúscula i aquest context introductorï hagen aclarit ja que no em dispose a parlar dels inicis de la revista que teniu entre les mans.

¿Per què un llibre com aquest, que parla essencialment dels començaments del món, de les coses que poblen el món, porta un títol que fa referència a l'origen del temps? Una resposta detinguda en aquest interrogant ens porta a fer prèviament la pregunta inevitable: ¿què és el temps? Una manera de contestar seria dir que el temps és alhora una variable física que sabem mesurar i una sensació permanent que acompanya les nostres percepcions externes i la nostra vida interior. En qualsevol cas, el que m'interessa remarcar és com, en els dos casos, la noció del temps està indistricablement lligada a un canvi permanent de les relacions entre les diverses peces de la realitat física, de la qual nosaltres mateixos som una part. Que separat de la matèria, de les propietats i de l'evolució d'aquesta, la noció del temps, amb el flux i les propietats, no té cap sentit. En realitat, quan imaginem davant nostre el no-res i tanmateix *vetem* el temps transcórrer impertèrrit, independent i uniforme, som nosaltres, la nostra realitat física en evolució, que no hem sabut desterrar d'una imaginació limitada, allò que porta enganxat de manera indestriable la presència incòmode del temps: això d'imaginar el no-res de debò no sembla gens fàcil.

Tornem ara a l'origen del món: ¿existeix des de sempre o bé hi ha un instant inicial? Un Univers que existís des de sempre voldria dir o bé un univers que, a partir d'un cert moment cap enrere, en el passat, va quedar com a congelat, invariable com un tot i en les seues relacions internes, o bé un univers sempre canviant per més enrere que hom esguardés. Si la primera cosa, aquell instant hipotètic en què el món es *congela*, seria l'origen del temps i per tant del món i si la segona cosa... ¿què voleu que us diga? Sempre m'ha semblat una alternativa destrellada a rebutjar d'entrada sense necessitat de cap explicació. ¿Potser obeeix a una

diferència genètica el fet que determinades persones vegein un desfici allà on altres veuen una possibilitat raonable? En definitiva, que acabem d'arribar (els meus homòlegs genètics i jo mateix, si més no) a un món que té un començament, i amb això al dilema que segueix: abans d'aquest instant inicial, ¿hi havia alguna cosa o no hi havia res? En el primer cas, ens hem equivocat sense dubte a localitzar l'instant primigeni i ens caldrà partir altra volta cap enrere a la recerca del vertader instant inicial; en el segon, caldrà preguntar-se admirat d'on ha eixit després tanta cosa, amb tan gran nombre i tanta diversitat com s'ofereix a la nostra curiositat impenitent.

Hi ha una manera natural d'eixir d'aquest dilema, i és recórrer a la moderna teoria del Big-bang que descriu els orígens i l'evolució de l'univers. De la constatació observacional que l'univers es troba avui en expansió, la teoria prediu que, en les successives fases cap al passat, l'Univers estigué més i més concentrat i per tant més i més calent, ço és, la densitat d'energia creix i creix a mesura que esguardem més i més enrere. Ara bé, la teoria de la relativitat explica per què a mesura que considerem sistemes físics més i més energètics el temps va perdent de manera més i més ostensible algunes de les propietats que el caracteritzen en la vida quotidiana: així, per exemple, en les condicions escaients, la presumpta simultaneïtat de dos esdeveniments pot ser certa o falsa segons qui s'ho mire, i la gent pot fer-se vella més o menys de pressa segons com viatge, etc. Aleshores, la sospita és que, en algun moment del passat remotíssim de l'univers, la situació fou tan exòticament energètica que el temps, just en aquell moment, perdé una de les seues propietats fonamentals d'avui: aquella que diu que tot instant té el seu precedent. Així, l'instant inicial, l'adverbi *abans* perdé tot significat i amb això desaparegué també la nostra possibilitat de continuar fent preguntes de resposta, altrament, difícil.

Després de tot això espere que almenys una cosa deu haver quedat clara: que, sense voler traure mèrit a ningú, l'origen del temps precedeix si més no (i que el consell de redacció em perdone) l'origen d'EL TEMPS.

Ramon Lapiedra